

**WALTER VAN
STEENBRUGGE
SCHULD
EN BOETE**

Graag zonder blinddoek

D/2018/45/11 - ISBN 978 94 014 4782 9 - NUR 740

Vormgeving cover: Studio Lannoo

Vormgeving binnenwerk: Studio Lannoo

Zetwerk binnenwerk: Studio Lannoo

© De auteurs

Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag veelelvoudigd worden en
of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie,
microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Academia Press

Prudens Van Duyseplein 8

9000 Gent - België

www.academiapress.be

KARAKTERS

Filosofie en literatuur in zakformaat

**WALTER VAN
STEENBRUGGE
SCHULD
EN BOETE**

Graag zonder blinddoek

ACADEMIA
PRESS

Oordelen over iemands schuld en – bij een schuldigverklaring – de betrokkene een straf opleggen, opsluiten in een cel en verbieden om deel te nemen aan het maatschappelijk leven, is wellicht het moeilijkste wat er bestaat.

Niet alleen het leven van de veroordeelde dader en zijn familie wordt in een beslissende plooi gelegd, ook het verdere leven van het slachtoffer van het misdrijf wordt door een gerechtelijke uitspraak dikwijls in belangrijke mate beïnvloed.

Daarnaast bevatten vonnissen en arresten een hoge precedentswaarde (straffen dienen onder andere om te ontraden) en worden ze hoe langer hoe meer het voorwerp van hevige gesprekken in de media en op sociale communicatiefora. Commentaar op justitie in tweetlengte is vaak ongenueanceerd, maar wel hipper dan ooit.

Met andere woorden: het strafrecht beïnvloedt het individu en zijn leefgemeenschap.

De macht om over mens en maatschappij te oordelen komt rechters, en uitsluitend rechters toe. Dit was ooit anders. Onder invloed van de filosofen uit de verlichting brak de Franse Revolutie met het absolutisme, een tijdperk waarin de koning of de keizer de exclusieve macht had om

eender wie voor eender wat te bestraffen en uit te schakelen. De koning werd gezalfd door God en was enkel aan God verantwoording verschuldigd (*le droit divin*).

De vorst werd na de Franse Revolutie ingeruild voor de jurist - de nieuwe, voor het leven benoemde koning van het recht. Het pluche van de keizerlijke troon maakte plaats voor de toga met hermelijn. De beeltenis van Vrouwe Justitia kreeg een blinddoek om, als symbool voor het rechtspreken zonder aanzien des persoons, dus zonder onderscheid naar rang of stand.

De rituelen werden dus gewijzigd, maar de reikwijdte van de macht veranderde niet of nauwelijks. De rechters kregen een levenslange functie, moesten aan niemand verantwoording afleggen en werden nagenoeg niet gecontroleerd.

EEN WETTELIJK KADER VOOR DE RECHTER

De enige grondige wijziging was dat de rechter, in tegenstelling tot de koning, beperkt werd door de wet. Door de invoering van de scheiding der machten moesten de leefregels immers door de wetgevende kamers in het parlement vastgelegd worden. Anders dan die absolute koningen, mochten de rechters voortaan niet langer zelf uitmaken welke gedragingen strafbaar waren of niet. Hun taak beperkte zich tot het toepassen van door anderen gemaakte wetten. De rechter mocht geen wetgever zijn en de wetgevende macht mocht op zijn beurt zijn eigen wetten niet in concrete vonnissen omzetten.

De vraag is of de ene rem op de rechtsprekende macht, namelijk gelimiteerd door de krijtlijnen uitgetekend door de wetgever, vandaag de macht van de rechter voldoende beperkt. Die vraag is actueler dan ooit, aangezien de kritiek op de wetteksten nooit groter is geweest. De intensiteit van het leven is immers op alle vlakken dermate toegenomen dat de wetgever niet aan dezelfde snelheid heeft kunnen volgen.

Na de Tweede Wereldoorlog is er ook een nieuw wereldbeeld ontstaan, met een lawine van evoluties en innovaties. De bevolkingsgroei, demografische problemen, verstedelijking en ruimtelijke ordening, interesse voor de vrijwaring van het milieu, de familiale en professionele positie van de vrouw, de gewijzigde economie, het vrij verkeer van personen, goederen en diensten, de toegenomen verplaatsingsmogelijkheden en de bijbehorende mobiliteitsproblemen, de toename van communicatiemiddelen en de rol van de media, het giraalgeldverkeer, de hervorming van de fiscaliteit, de aardverschuivingen in de wetenschap: al deze ontwikkelingen hebben het maatschappelijk leven totaal veranderd. Om in deze nieuwe context nog de orde te kunnen handhaven, moest men het aantal wetten verveelvoudigen. Maar wie nieuwe zaken wil normeren, moet meteen ook in strafbaarstellingen voorzien, om deze nieuwe normen afdwingbaar te maken. Daardoor is het strafrecht nu overal in de maatschappij zichtbaar.

Bovendien hebben de internationalisering van het maatschappelijk leven en de wreedheden van de wereldoorlogen ervoor gezorgd dat de nationale staten een internationale wetgever boven zich hebben gekregen, die vanzelfsprekend wou dat de verdragsstaten zich schikten naar deze supranationale instantie.

De immense toename van het aantal maatschappelijke gebeurtenissen die wettelijk beschreven en vastgelegd moeten worden, en de obligate gehoorzaamheid aan de hogere, internationale wetgever, hebben het werk van het nationale parlement drastisch bemoeilijkt. De taak om als wetgever dit alles te beheersen, is nagenoeg onmogelijk geworden.

Vaak ontbreekt ook het beeld op de totale ketting van de verschillende schakels in de wetgeving. Daardoor vergeet de wetgever rekening te houden met de middelen en de mensen die nodig zijn om uitvoering te geven aan wetten die vandaag worden gestemd. Het gevolg is dat heel wat wetten zonder uitvoering blijven.

De onvolkomen en niet-aangepaste wetgeving die uit al deze ontwikkelingen volgt, zorgt ervoor dat de krijtlijnen waarbinnen de rechter mag opereren vervaagd zijn, en dat zijn beoordelingsvrijheid groter wordt. De rem van de *rule of law* bestaat vandaag niet meer.